

14.12.2017 **BİRGÜN KİTAP - Kadir İncesu**

Cengiz Gündoğdu, sanat yapıtlarının güzelliğinin bir bütün olduğunu belirterek, “Sözgelişi bir romanın şurası güzel, burası güzel olmaz. Şiir için, öykü için, resim için, yontu için geçerlidir bütünsellik ilkesi” diyor

Cengiz Gündoğdu'nun yeni kitabı 'Gerçekçiliğin Estetiği', İnsancıl Yayınları tarafından yayımlandı. 'Estetik Kalkışma' adlı kitabıyla “... kuramda Kopernik devrimini başlatmışım” diyen Gündoğdu, 'Gerçekçiliğin Estetiği' ile de “... yazında Kopernik devrimi yapılmıştır” diyor. Gündoğdu'nun, “... cehalete karşı savaşımdır,” dediği kitabı ile öne çıkan düşünceleri ve görüşleri üzerinde konuştuk.

» **Bu kitabı yazmaktaki amacınız neydi?**

Türkiye’de roman-öykü değerlendirmesi denilince o yapıtın özeti yapılıyor. Doktora tezleri de böyle, üç yüz yaprak... dört yüz yaprak özet... Özeti hiç kimseye katkısı yoktur. Önce bunu gösterdim. Bir de retorik sorunu var... Kitapta hem özeti, hem retoriğin yanlışlığını gösterdim. Daha sonra şu romanları değerlendirdim. Halit Ziya Uşaklıgil’in Nesl-i Ahir, Oktay Akbal’ın Suçumuz İnsan Olmak, Kemal Bekir’in Kanlı Dügün, Tekin Sönmez’in Ankara Düşerken, Kemal Ateş’in Bir Başka Şehir, Öner Yağcı’nın Kir’i. Bu romanlarda örge... nesnelere birliği... çatışmalar, nedensellikler nasıl işlenir, romanla nasıl estetik düzlemde nasıl gerçekçi bir dünya kurulur, bunları gösterdim. Birinci amacım yazına katkı... İkinci amacım okura katkı... Okur, bir romanın nasıl değerlendirildiğini görür... estetik bilinci açılır.

» **Kuramda ve yazında Kopernik devrimi nedir?**

Türkiye’de güzel olanın bilgisi sanıya dayanır. Bundan dolayı daha güzel romanlar bilinmiyor. Kopernik devriminin birinci anlamı bu. Güzel yargısı bilime, estetik bilmeye dayanmalı. Değilse güzel olanı bilemezsin.

Kopernik devriminin ikinci anlamı şu. Roman değerlendirmenin retorik olmadığını, özet olmadığını gösterdim. Ama bu devrim yazında benimsenmedi. Çünkü bir romanı değerlendirmek zordur. Önce yazarın dilini ele alacaksın. Sonra karakterleri...

sırasıyla örge... olay nasıl örülüyor. Çatışmalar... izlek. Bunlar tek tek belirlenecek... roman üstünde gösterilecek...

Bir de şuna bakılacak... yazar anlatıyor mu gösteriyor mu... anlatıyorsa o roman başarısızdır. Sözelimi kadının güzelliğini uzun uzun betimlerse bu başarısızlıktır. Buna karşın Orhan Kemal kadının güzelliğini gösterir, şöyle, kadını gören erkekler göğüslerini yumruklar... Ama bırakın göstermeyi iki kişiyi konuştururken, “şundan bundan konuştular” ya da “falan filan konuştular” diyen yazarlarımız var.

Burada bilgi yoksunluğu var. Yazarda var, editörde var, okurda var. Türkiye’de yazın zincirleme bilgisizlik üstüne kuruludur.

» **Bir yapıtın estetik değeri tanımlamasından ne anlamalıyız?**

Bir yapıtın estetik değeri olabilmesi için belirli ilkeler vardır. İlk elde şu bilinmeli. Karakter, yazarın öznel görüşlerinin sözcüsü değildir. Yazar, tekil-birey noktasını aşmalı tümeli yakalamalı. Ele aldığı konuyu insanla ilişkilendirmelidir. Yazar gerçekçi bakmalıdır. Gerçekçi olamazsa tikel özneliği aşamaz. Yazarın da kızdığı, sevdiği olaylar vardır. Yazar bu tür duygulardan sıyrılmalıdır. Yazarın insan görüşü de önemlidir. Yazar insana özcü baktıkça o yapıt estetik değer noktasına gelemes.. Estetik değer konumundaki yapıt insanın algısını çoğaltır. Duyumsama yetisini varsıllaştırır.

» **Bir okur, okuduğu kitabı nasıl değerlendirmeli?**

Okumak için roman aldık. Dikkat edilmesi gereken ilk nokta yazarın dili. Dil yalın mı, dili geliştirmiş mi? İkinci nokta anlatıyor mu, gösteriyor mu? Sözelimi Orhan Kemal, Hanımın Çiftliği romanında kadının güzelliğini şöyle gösterir. Kadını gören erkekler göğüslerini yumruklar. Bir başka nokta nesnelere işlevli olmalıdır. Roman gerçekçi olmalıdır. Bir romanda dil yalın değilse, dil daraltıyorsa, yazar, romanında anlatıyorsa, nesnelere işlevi yoksa o zaman estetik düzey açısından güzel değildir.

» **“Güzellik bir yapıtın bütünüdür” şeklindeki düşünceniz üzerinde de duralım.**

Sanat yapıtlarının güzelliği bir bütündür. Sözelimi bir romanın şurası güzel, burası güzel olmaz. Şiir için, öykü için, resim için, yontu için geçerlidir bütünsellik ilkesi. Ama bizler bütünsel güzellikli bir çevrede yaşamıyoruz. Yaşamın bu özdeksel yanı, estetik bilincimizi parçalıyor. Evler... yollar... televizyonlar estetik bütünlük için ileti göndermiyor. Bilinç parçalanıyor. Bir yapıtın yarısı güzel değilse bile, “Eh, o kadar olur” diyor. Bundan ötürü, yaşamı yarı yarıya yaşıyoruz. Bunun ayırında değiliz.

» **Ülkemizde gerçekçi edebiyat yapıtlarının yeterince okunmadığı şeklindeki düşüncelerinizin nedenleri?**

Bir tarihte Osmanbey'e yakın bir yerde kitap fuarı açılmıştı. Bir gün Berrin Taş'la fuarı gezmeye gittik. Orada öğrendik fuarda bir açık oturum varmış Türkiye'de Bilim. Düzenleyenler de konuşmacı da tanıdıktı. En azından bir 'merhaba' demek için açık oturumun yapılacağı yere gittik. Salon hıncahınç doluydu. İçeri girmek olanaksızdı. Hem sevindik, hem şaşırдық, hem kıskandık.

İçeri girebilmek için görevliyle konuştum. O zaman iş ortaya çıktı. Bu, bilim üstüne değilmiş. Hintli bir medyum, yıldızlarla ilişki kurup fal bakıyormuş. Oradan ayrıldık, bilimin konuşulacağı, açık oturumu aradık... Koridorun bir köşesindeydiler... Dört kişiydiler... Bilim gerçekçidir... Bilimi bırakıp yıldız falına koşulan bir ülkede gerçekçi yapıtlar satmaz.

Şimdilik...